

Hele verdens psykologi i Kina – made in the USA

Rejseberetning fra *The 28th International Congress of Psychology, Beijing, Kina*

Svend Brinkmann, ph.d.-studerende, Psykologisk Institut, Aarhus Universitet

Den 28. *International Congress of Psychology* (ICP) blev afholdt i Kinas hovedstad, Beijing, fra 6. til 13. august 2004, og jeg deltog med stor interesse sammen med mere end 5000 andre. ICP afholdes hvert fjerde år og arrangeres af IUPsyS – The International Union of Psychological Science. Den første ICP fandt sted i 1889 i Paris, så det er en gammel, veletableret og magtfuld forsamling. IUPsyS etableredes dog først i 1951, i øvrigt med hjælp fra UNESCO, og organisationens medlemmer er nationale psykologforeninger, hvor der i dag er 67 sådanne medlemmer.

Kongressens geografiske placering var i sig selv tillokkende. Beijing er en spændende by i et fantastisk land, der i disse år undergår en eksplosiv udvikling. Befolkningstilvæksten er så vidt vides under nogenlunde kontrol, men den økonomiske vækst er meget høj, med forurening, byggeboom, og stor forskel mellem rig og fattig til følge.

Et første indtryk af Beijing er, at alting er anderledes. Det er en underlig fornemmelse at befinde sig et sted, hvor butiksvinduer, menukort og gadeskilte er prydet af smukke, men for mig uforståelige tegn. Få taler engelsk, maden er anderledes og eksotisk: byen føles, lugter, smager og lyder anderledes.

I tre dage før konferencens begyndelse lod jeg mig rive med af det anderledes, og det blev en sport at købe ind, at bestille mad, at bestille morgenvækning – at gøre alt det, der normalt sker af sig selv, eller forløber ganske gnidningsfrit. Godt nok er man som dansker fremmed i Kina – jeg ligner ikke en kineser! – men gæstfriheden er stor, og nysgerrigheden ligeså.

Fornemmelsen af at være en fremmed gæst i en anderledes verden fortog sig øjeblikkeligt, da konferencen åbnede; i øvrigt med hele den psykologiske verdens stolthed, Daniel Kahneman, som første taler (Kahneman fik Nobelprisen i økonomi i 2002 for sine studier af økonomisk ræsonneren). Pludselig talte alle engelsk. Alle forstod hinanden. Alle vidste nu, hvad statistisk signifikans var, alle kendte Kahnemans forskning, og den eksotiske stemning var forduftet. Selv om folk stadig så forskellige ud (eftersom kongressens deltagere kom fra hele verden), så talte de det samme psykologiske sprog.

Det psykologiske sprog er et vestligt sprog, udviklet fra ca. 1850. Først på denne tid kunne "det psykologiske" udskilles som selvstændigt vidensområde, løsrevet fra fx "det samfundsmæssige", "det politiske" og "det økonomiske" (Staeuble, 2003). Psykologer i Vesten har opfattet det psykologiske sprog som universelt og har følgelig søgt at udbrede det til den øvrige verden. John Berry, en økologisk kulturpsykolog, bemærkede i sin *state-of-the-art*-forelæsning, at den

dominerende psykologi er WASP (Western Academic Scientific Psychology), som på den ene side er *kulturbblind*, og på den anden side er *kulturbundet* (nemlig til Vesten).

Internationalisering eller lokale psykologier?

Men WASP er i de seneste årtier udbredt til hele verden, hvilket generelt hilses velkommen af IUPsyS og dens præsidenter. Et af kongressens symposier *Psychological Trends in Retrospect and Future* havde deltagelse af fem tidligere præsidenter for IUPsyS: Wayne Holtzman, Mark Rosenzweig (in absentia), Kurt Pawlik, Gery d'Ydewalle og Michel Denis (alle hvide mænd med gråt hår, slips og mørkt jakkesæt), som var enige om, at internationalisering af psykologisk viden er godt, og at det primære problem i denne henseende er at finde midlerne til at effektivisere internationaliseringen mest muligt. Kurt Pawlik hævdede, at "We know that basic mental structure is universal", så derfor antog han, at de samme begreber, metoder og teknikker kan anvendes på tværs af alle verdens samfund og kulturer. Pawlik ønskede endvidere, at psykologien fremover kunne komme til at spille en større rolle i internationale politiske processer og beslutninger i et globalt perspektiv. Målet er kort sagt det bibelske: at gøre alle folkeslagene til psykologiens disciple.

I et andet symposium, *The Internationalization of Psychology*, talte Ray Fowler, der var præsident for APA fra 1988 til 2002, ligeledes om vigtigheden af at etablere fælles, universelle standarder for både psykologisk praksis og etik, for derigennem at bringe psykologer sammen i et globalt fag. Fowler bemærkede, at psykologien oprindeligt var begyndt som international bevægelse, før den etablerede sig nationalt. Den var således tidligt udbredt gennem internationale samarbejder, fx i Tyskland og England, og først omkring 2. verdenskrig koncentreredes den i USA. I dag er den amerikanske psykologi dominerende, og 70% af al publiceret psykologisk forskning kommer fra USA, UK og Canada (Adair et al., 2002). Det kan indvendes over for Fowlers beskrivelse af den tidlige psykologi som værende *international*, at den udelukkende var international i den vestlige verden, og fuldstændigt ukendt andre steder.

Interesserede bør læse Kurt Danziger's *Naming the Mind*, hvor Danziger indledningsvist beretter om sit ophold på et indonesisk universitet så sent som i 1950'erne, hvor han måtte opgive at lave et undervisningsforløb i psykologi med sin indonesiske kollega, da de ikke kunne finde et eneste begrebsligt brohoved mellem vestlig og indonesisk psykologi – kendt som *ilmu djiwa* (se Danziger, 1997). I dag ville situationen formentlig være fuldstændigt anderledes, da de lokale psykologier typisk er modelleret efter vestligt, og især amerikansk, forbillede. Dette gælder selv for lande som Brasilien, der har næsten lige så mange psykologer som USA. Ingrid Lunt fortalte supplerende, i samme symposium som Fowler, om europæiske psykologers forsøg på at skabe ensartethed. Fælles etikregler, fælles uddannelse, fælles kvalificering og certificering er målene for EFPA (European Federation of Psychologists' Association). Det er altså det universelle, det fælles og det ensartede, der søges efter i international psykologi, på bekostning af det lokale, det anderledes og det varierede.

Den vestlige psykologis kolonisering af ikke-vestlige, lokale forståelsesformer blev tydelig i andre oplæg. I samme symposium om internationalisering beskrev Rogelia Pe-Pua forsøget på at udvikle en lokal filippinsk psykologi (en 'indigenous psychology', som det ofte kaldes på engelsk; dvs. en

”indfødt psykologi”). Pe-Pua er opvokset på Filippinerne, men arbejder som *senior lecturer* på University of New South Wales i Australien. Hendes budskab var, at psykologisk viden ikke skal påføres kulturer udefra, men bygges op indefra den lokale kultur ud fra dens egne begreber og traditioner. Pe-Pua kritiserede den ”craving for similarity”, som hersker i international psykologi, og som gør det vanskeligt at opbygge lokale psykologier.

Selv om det generelt blev sagt i Beijing, at ’indigenous psychologies’ var en spændende og positiv ting, så fornemmede jeg samtidig en frygt for disciplinær fragmentering. Den psykologiske videnskab, der allerede er fragmenteret på grund af vanskelighederne ved at sammenkæde så forskellige forskningsområder som neurobiologi og kulturelle praksiser, opfattes som truet af yderligere fragmentering, hvis lokale kulturer hver især skal definere videnskabens genstand. Dette kom frem i symposiet *Psychology in the Future*, som tog udgangspunkt i den columbianske psykolog Rúben Ardilas interviews om psykologiens fremtid med 48 førende psykologer fra 24 lande. Mange af de interviewede var ifølge Ardila stærkt bekymrede over psykologiens fragmentering og mente, at globalisering og internationalisering i denne sammenhæng ville blive meget væsentlige emner for fremtidens psykologer. Cigdem Kagitcibasi, der er professor ved Koc Universitet i Tyrkiet, deltog i samme symposium og bemærkede på lignende vis en stor fare for yderligere fragmentering ved de lokale (”indigenous”) psykologier. Hendes budskab var, at kultursensitivitet var en god ting, men kun hvis vi samtidig stræber efter universalitet i vore forståelsesformer.

Et sidste interessant symposium, der omhandlede spændingsfeltet mellem internationalisering og ”lokalisering”, hed *Toward a declaration of universal ethical principles for psychologists*. En arbejdsgruppe under IUPsyS har i flere år arbejdet på at udvikle universelle etiske principper for psykologer, under ledelse af Janel Gauthier fra Université Laval i Canada. Resultaterne fra arbejdsgruppen præsenteredes i Beijing, og grunden til, at man overhovedet vil udvikle sådanne universelle principper, var, at ”there are so many different variations in codes of ethics”, som Gauthier sagde. Det er altså selve diversiteten, der gør, at man søger det universelle! Arbejdsgruppen er sammensat af psykologer fra forskellige dele af verden, og de har kunnet enes om følgende etiske principper: Respekt, omsorg, kompetence, integritet og ansvar, hvilket er stort set identisk med de principper, som allerede er vedtaget og gælder for eksempelvis nordiske psykologer.

Østlig psykologi

Langt størstedelen af den præsenterede forskning i Beijing var amerikansk mainstream-psykologi. Også selv om oplægsholderne var fx kinesiske. Man skulle anstrenge sig for at finde præsentationer, der fx inddrog specifikt asiatiske forhold, begreber eller traditioner, uagtet kongressens geografiske placering. Men jeg forsøgte at anstrenge mig og fandt et par spændende ting. Sang-Chin Choi fra Chun-Ang Universitet i Seoul, Sydkorea, talte i sin *keynote address* om *Comparison between the rule of law and the way of the heart: Analysis of Western and Eastern conception of social relationship*. Choi redegjorde for en specifik koreansk ”psychology of relationalism”, der har været stærkt påvirket af konfucianisme. I modsætning til Vestens dominerende ”logic of rational reason” argumenterede Choi for, at koreanske sociale relationer er bygget op ud fra *shim cheong*: en form for empatisk forståelse af den andens hjerte. Choi hævdede, at kulturpsykologi er (eller bør være)

udgangspunktet for al psykologi, og frem for at oversætte de koreanske begreber til mere velkendte engelske termer, valgte han at bruge dem i deres oprindelige ordlyd. Så vi hørte også om *cheong maum* (en dyb, følelsesmæssig relation og tilknytning) og *woori* (en fælles "vi-hed"), som udgangspunkt for at forstå koreaneres tilværelse.

Richard Nisbett, der er *Distinguished university professor* ved Michigan Universitet, og nok er bedst kendt for sine attributionsstudier i 1970'erne, har i de senere år vendt sig til kulturpsykologien, og havde i Beijing en *keynote address*, der mindede meget om Chois. Hvor Choi havde talt om lov vs. hjerte (Vesten vs. Østen), talte Nisbett om *The circle and the line: Eastern and Western ways of thinking*, hvor 'cirklen' selvfølgelig refererede til den østlige, holistiske tænkning, men 'linjen' henviste til den vestlige, logiske tankegang. Nisbetts foredrag var meget underholdende, og formåede at sammenkæde filosofiske redegørelser (fx Parmenides, Platon og Aristoteles over for Tao og I Ching) med psykologiske eksperimenter. Og forskellene mellem det vestlige og det østlige fremstod som meget overvældende. Ifølge Nisbett er det forskellige sociale praksisformer, der forårsager forskelle i folks opmærksomhedsmønstre, hvilket giver anledning til forskelle i kulturelle metafysikker. Dette begynder allerede i den tidligste barndom, hvor vestlige forældre typisk henleder deres børns opmærksomhed på *genstande*: objekter og deres kategorielle egenskaber, mens japanske forældre i højere grad vægtlægger *felter*: sociale strukturer og følelser, som centrum for barnets opmærksomhed. Alt i alt et overbevisende foredrag, der dog led under den noget forsimplende opdeling i "vest" og "øst".

Endelig deltog jeg i symposiet *Traditional Chinese culture and psychology*, hvor G. Sugamura, M. Kwee, F. Koshikawa og T. Liu diskuterede forskelle og ligheder mellem traditionel kinesisk medicin og vestlig psykologi. Sugamura argumenterede for, at traditionel kinesisk medicin deler mange grundantagelser med konstruktivistisk psykoterapi, mens de tre øvrige oplægsholdere alle forsøgte at integrere begreber og teknikker fra zen-buddhismen ind i vestlig psykologi. Der er tilsyneladende en hel bevægelse, der arbejder med "mindfulness-therapy" (en terapiform, hvor et fuldstændigt nærvær i øjeblikket søges kultiveret), og bl.a. anvender den i forbindelse med kognitiv terapi. Flere tilhørere bemærkede dog det problematiske i at isolere en bestemt praktisk teknik fra zen, og importere den til fx kognitiv terapi, uden at bekymre sig om det overordnede verdensbillede og den generelle naturfilosofi, som teknikken er en del af.

Psykologien i Kina: Made in the USA

Det kan konkluderes, at hele verdens psykologi produceres i USA. Dette er tydeligt, selv når ICP afholdes i verdens folkerigeste land med en årtusind gammel tradition for at tænke om individ, natur og samfund på andre måder end den vestlige. Der foregår en nok så konkret eksport af amerikansk psykologi til fx Kina. Samtaler med kinesiske forskere og studerende lærte mig, at førende kinesiske psykologer i dag er uddannet i USA, og tager deres erhvervede amerikanske begreber og forståelsesformer med hjem til Kina efter endt uddannelse. De, der ikke har råd til at rejse til USA, tager til Australien som næstbedste mulighed, og Japan som tredjeprioritet, men disse lande er selv stærkt påvirket af amerikansk mainstreampsykologi. I Japans tilfælde kom dette tydeligt frem i Yasuhiro Igarashis *poster-presentation* med titlen *Japanese psychology before Americanization*.

To ting skal afslutningsvist omtales, som muligvis har interesse for dette nyhedsbrevs læsere. For det første at kvalitativ psykologisk forskning stort set var fraværende på kongressen. Ud af de mange oplæg jeg hørte – og jeg søgte bevidst efter det kvalitative – var der kun et par enkelte, der direkte præsenterede kvalitativ empiri, herunder Ulrike Popp-Baiers paper om *Illness, narratives and religion*, der var en undersøgelse af religiøse menneskers egen opfattelse af deres sygdomme. Selv oplæg med så interessante titler som Susan M. Andersens (professor ved New York University) *keynote address – The relational self* – viste sig at være eksperimentelle undersøgelser med tal og grafer, frem for kvalitative beskrivelser og fortolkninger. Selv om kvalitativ forskning er accepteret som en legitim form for forskning i flere lande, så forsvinder det, når man ser det i det store internationale billede.

En anden interessant ting er, at den eneste *keynote address*, der tog udgangspunkt i pædagogisk psykologi, var Lauren Resnicks *From individual learning to learning organizations* (dette var et oplæg, der med lidt god vilje kunne siges at være kvalitativt, selv om det ikke var decideret empirisk). Resnick er professor ved University of Pittsburgh, og arbejder med en "situated learning"-tilgang. Hendes hovedbudskab var, at læringspsykologien har brug for antropologien (fx Jean Lave) og sociologien (fx etnometodologien), hvilket er en velkendt pointe i Danmark, men nok mere overraskende for andre. En tolkning af Resnicks tilstedeværelse som eneste pædagogiske *keynote*-forelæser kunne være, at det situerede blik på læring og uddannelse er blevet, ikke bare et legitimt blik, men måske endda del af mainstreamforskningen. Dette må siges at være en god nyhed, og det giver muligvis den pædagogiske psykologi en mulighed for at blive mere forankret i lokale praksis- og fællesskabsformer, end så mange andre psykologiske områder, der er *made in the USA*.

Referencer

- Adair, J.G., Coêlho, A.E.L. & Luna, J.R. (2002). How International is Psychology? *International Journal of Psychology*, 37(3): 160-170
- Danziger, K. (1997). *Naming the Mind: How Psychology Found Its Language*. London: Sage
- Staeuble, I. (2003). Multiple Modernities, Alternative Knowledges, and the Disciplinary Order – Chances for a De-Centring of Western Perspectives in and beyond Psychology? Paper presented at the 10th Biennial Conference of the International Society for Theoretical Psychology, June 22–27, 2003, Istanbul, Turkey.